

MEER

nieuwe samenwerking BachPlus & Il Gardellino

MEER

Bart Naessens artistieke leiding, klavecimbel en orgel

Georg Philipp Telemann 1681-1767

uit Ouverture-Suite in D TWV55:21

- Ouverture (1)

Johann Sebastian Bach 1685-1750

Cantate 'Siehe, ich will viel Fischer aussenden',
BWV88 (1726)

PARTE PRIMA

- Aria BAS: Siehe, ich will viel Fischer aussenden
- Recitativo TENOR: Wie leichtlich könnte doch der Höchste uns entbehren
- Aria TENOR: Nein, Gott ist allezeit geflossen

Christian Reichardt 1685-1775

Wer nun den lieben Gott lässt walten (orgel)

PARTE SECONDA

- Recitativo & Arioso TENOR & BAS
Jesus sprach zu Simon
- Aria Duetto SOPRAAN & ALT
Beruft Gott selbst, so muß der Segen
- Recitativo SOPRAAN: Was kann dich denn in deinem Wandel schrecken
- Choral: Sing, bet und geh auf Gottes Wegen

VRIENDEN- en SLOTCONCERT

zondag 22 september 2024

19.00 - 20.15 uur

Theater aan het Vrijthof

UIT
VRIJE
WIL

MUSICA SACRA Maastricht

Christoph Graupner 1683-1760

Sinfonia in G GWV578

- Allegro - Andante - Menuet

Johann Sebastian Bach

Cantate 'Wer nur den lieben Gott läßt walten',
BWV93 (1724)

- Chorus: Wer nur den lieben Gott lässt walten
- Recitativo & Chorale BAS
Was helfen uns die schweren Sorgen?
- Aria TENOR: Man halte nur ein wenig stille
- Aria Duetto SOPRAAN & ALT
Er kennt die rechten Freudesstunden
- Recitativo & Chorale TENOR
Denk nicht in deiner Drangsalshitze
- Aria SOPRAAN: Ich will auf den Herren schaun
- Chorale: Sing, bet und geh auf Gottes Wegen

Georg Philipp Telemann

uit Ouverture-Suite in D TWV55:21

- Plainte (2)
- Réjouissance (3)

solisten

Ilse Eerens sopraan

Clint Van Der Linde alt

Charles Daniels tenor

Drew Santini bariton

Marcel Ponseele hobo

Vergeeten en herontdekt

Een van de meest verbazingwekkende feiten uit de muziekgeschiedenis is de snelheid waarmee de muziek van Johann Sebastian Bach na zijn dood in vergetelheid is geraakt. Voor het grote publiek was Bach na 1750 en in de hele negentiende eeuw een volslagen onbekende. Alleen in een kleine kring van kenners werd zijn beeld levend en zijn muziek in ere gehouden. Daartoe hoorden Bachs oudste zonen Wilhelm Friedemann en Carl Philipp Emanuel, enkele leerlingen en componisten als Mozart, Beethoven, Mendelssohn, Schumann, Chopin, Brahms, Debussy, Mahler en Reger. Alle genoemde componisten hebben Bachs werken gespeeld, gespeld en uitgelopen, hun eigen stijl ermee gevoed en zich naast Bach klein gevoeld.

Dankzij de pleidooien van een handjevol voorvechters begon Bach langzaam weer bredere bekendheid te krijgen. Vooral sinds de heruitvoering van de *Matthäus-Passion* in Berlijn in 1829 onder leiding van de twintigjarige Felix Mendelssohn, precies een eeuw na de première van de gewijzigde versie in de Thomaskirche in Leipzig. De echte stiefkinderen in die opleving van Bachs muziek bleven tot de jaren 1950 echter zijn tweehonderd geestelijke cantates. Ze golden wel als geniale prestaties van compositorisch vernuft die niet onderdeden voor zijn beroemde passies. Maar vooral de piëtistische barokke cantateteksten stonden op gespannen voet met de romantische en twintigste-eeuwse tijdgeest en stootten dirigenten en musici af door hun grote vroomheid. Daardoor vonden uitvoeringen van Bachs cantates uiterst sporadisch plaats.

Cantates zijn een soort 'muzikale preken' waarin de luisteraar met muziek geïllustreerde bijbelteksten krijgt aangereikt, om zo nog beter van de geestelijke boodschap doordrongen te raken.

Inmiddels is die achterstand ruimschoots ingehaald, zijn alle cantates wereldwijd veelvuldig in het openbaar uitgevoerd, zelfs vaker in concertzalen dan in kerken, veelvuldig op cd vastgelegd en uitgebreid gedocumenteerd. Misschien dat Bach zich daarover wel verwonderd zou hebben. Hij schreef de meeste van zijn cantates immers voor eenmalig gebruik tijdens Lutherse kerkdiensten en zeker niet voor de concertzaal. En vermoedelijk ook niet voor de 'eeuwigheid', zoals zijn *Matthäus-Passion* waarschijnlijk wel. Zou hij verbolgen zijn geweest over de huidige concertpraktijk? Of juist welwillend hebben geglimlacht? Bijvoorbeeld over de uitvoering van twee van zijn kerkcantates voor de vijfde zondag na Drievuldigheid in een Maastrichtse theaterzaal waar op andere dagen ook Weense walsen of popmuziek galmen? We zullen het nooit weten. Gelukkig maar.

Muzikale preken

In ieder geval worden hier twee van Bachs belangrijkste uitgangspunten in praktijk gebracht, namelijk dat muziek is bedoeld 'zur Ergötzung des Gemüts', ter verkwikking van het gemoed. En wat betreft de cantates dat er een geestelijke boodschap wordt overgebracht op de luisteraar, en wel met het machtigste medium: de muziek. Dat was immers het middel waarmee volgens Maarten Luther de duivel uitgedreven en de mens tot bezinning gebracht kon worden. Mooie voorbeelden daarvan zijn de twee cantates van vanavond, eigenlijk een soort 'muzikale preken' waarin de luisteraar met muziek geïllustreerde bijbelteksten krijgt aangereikt, om zo nog beter van de geestelijke boodschap doordrongen te raken.

Omlijsting en intermezzi

Dit cantateprogramma wordt omlijst en aangevuld door instrumentale muziek van tijdgenoten van Bach. Zo stamt de openings- en slotmuziek van zijn goede vriend Georg Philipp Telemann, peetoom van Bachs zoon Carl Philipp Emanuel, die Telemann later zou opvolgen als muziekdirecteur van de hoofdkerken in Hamburg, eigenlijk net zo'n post als Bach bekleedde in Leipzig. Hier horen we drie contrasterende delen uit een van Telemanns vele orkestsuites naar Frans voorbeeld, zoals een Ouverture (openingsmuziek), een klacht (Plainte) en ten slotte een stuk dat vreugde schildert: Réjouissance.

De roeping van Simon Petrus en Andreas, krijttekening door Herman Coets (1673-1711/1719), Rijksmuseum Amsterdam

Als intermezzo in Bachs cantate '*Siehe, ich will viel Fischer aussenden*' BWV88 klinkt het koraalvoorspel *Wer nun den lieben Gott lässt walten* van Christian Reichardt, een zakenman, jurist, burgemeester en organist uit Erfurt, de stad in Thüringen waar Bachs vader stadsmuzikant was geweest. Dit koraalvoorspel van Reichardt wijst al vooruit naar de tweede cantate van Bach op het programma, BWV93. En tussen de twee cantates in klinkt een driedelige Sinfonia van Christoph Graupner (1683-1760), kapelmeester en hofcomponist van de landgraaf van Hessen-Darmstadt, die bijna cantor van Thomaskirche in Leipzig was geworden in plaats van Bach.

Vissers van mensen

In Bachs cantate *Siehe, ich will viel Fischer aussenden* staat het verhaal uit Lucas 5:10 over Jezus' leerling Simon Petrus centraal. Op het Meer van Gennesaret wacht hij een nacht lang tot vissen in zijn netten zullen zwemmen. Vergeefs. Totdat Jezus hem aanwijst bij dieper water te vissen en de netten barstensvol raken. Petrus valt op zijn knieën, dankt Jezus en gaat voortaan 'vissen naar mensen'. Bach heeft de kabbelende golven van het meer aanschouwelijk geschilderd met strijkers en hobo's in wiegende 6/8-maat. Zodra er echter sprake is van 'jacht' op mensen om ze te doordringen van de rechte leer treden hoorns op en versnelt het tempo. Dat in het eerste deel een bas zingt die ook spreekt in de ik-vorm, is een teken dat hier de stem van God zelf klinkt. De moraal van de cantate komt heel compact in het eenvoudige slotkoraal van Georg Neumark uit 1641 tot uiting: Zing, bid en ga Gods wegen.

Datzelfde koraal had Bach twee jaar eerder ook gebruikt als slot voor cantate *Wer nur den lieben Gott läßt walten* (BWV93), die eveneens voor de vijfde zondag na Drievuldigheid was bestemd. En ook daar staat het verhaal van Petrus' visvangst centraal. De rode draad van het werk vormt het koraal *Wer nur den lieben Gott läßt walten* van Georg Neumark uit 1641, dat ook bekend staat als 'troostlied' en hier in wisselende gedaanten door het notenweefsel gevlochten is. De luisteraar wordt gewaarschuwd 'niet op zand te bouwen' maar te vertrouwen op God, vergelijkbaar met Petrus en zijn eerst mislukte en daarna geslaagde visvangst. Immers, is de moraal van de cantate, na ach en wee, na bliksem, knetterende donder en alle regens brengt Jezus zonneshijn in het mensenleven.

Clemens Romijn

Johann Sebastian Bach Cantate 'Siehe, ich will viel Fischer aussenden', BWV88

PARTE PRIMA

Aria BAS

Siehe, ich will viel Fischer aussenden,
spricht der Herr. die sollen sie fischen.
Und darnach will ich viel Jäger aussenden,
die sollen sie fahen auf allen Bergen
und auf allen Hügeln und in allen Steinritzen.

Recitativo TENOR

Wie leichtlich könnte doch
der Höchste uns entbehren
und seine Gnade von uns kehren,
wenn der verkehrte Sinn
sich bösllich von ihm trennt
und mit verstocktem Mut
in sein Verderben rennt.
Was aber tut sein vaterreu Gemüte?
Tritt er mit seiner Güte von uns,
gleich so wie wir von ihm, zurück?
Und überläßt er uns
der Feinde List und Tück?

Aria TENOR

Nein, nein! Gott ist allezeit geflossen,
uns auf gutem Weg zu wissen
unter seiner Gnaden Schein.
Ja, ja! wenn wir verirret sein
und die rechte Bahn verlassen,
will er uns gar suchen lassen.

PARTE SECONDA

Recitativo & Arioso TENOR & BAS

TENOR Jesus sprach zu Simon:

BAS Fürchte dich nicht; den von nun an
wirst du Menschen fahen.

Aria Duetto SOPRAAN & ALT

Beruft Gott selbst, so muß der Segen
auf allem unsern Tun in Übermaße ruhn,
stünd' uns gleich Furcht und Sorg entgegen.
Das Pfund, so er uns ausgetan,
will er mit Wucher wieder haben;
wenn wir es nur nicht selbst vergraben,
so hilft er gern, damit es fruchten kann.

Recitativo SOPRAAN

Was kann dich denn
in deinem Wandel schrecken,
wenn dir, mein Herz,
Gott selbst die Hände reicht?
Vor dessen bloßem Wink
schon alles Unglück weicht,
und der dich mächtiglich
kann schützen und bedecken.
Kommt Mühe, Überlast,
Neid, Plag und Falschheit her
und trachtet, was du tust,
zu stören und zu hindern,
laß kurzes Ungemach
den Vorsatz nicht vermindern.
Das Werk, so er bestimmt,
wird keinem je zu schwer.
Geh allzeit freudig fort,
du wirst am Ende sehen,
daß, was dich eh' gequält,
dir sei zu Nutz' geschehen.

Chorale

Sing, bet und geh auf Gottes Wegen,
verricht das Deine nur getreu
und trau des Himmels reichem Segen,
so wird er bei dir werden neu;
Denn welcher seine Zuversicht
auf Gott setzt, den verläßt er nicht.

Johann Sebastian Bach Cantate 'Wer nur den lieben Gott läßt walten', BWV93

Chorus

**Wer nur den lieben Gott läßt walten,
und hoffet auf ihn allezeit,
den wird er wunderbarlich erhalten
in allem Kreuz und Traurigkeit.
Wer Gott, dem Allerhöchsten, traut,
der hat auf keinen Sand gebaut.**

Recitativo & Chorale BAS

Was helfen uns die schweren Sorgen?

Sie drücken nur das Herz
mit Zentner Pein,
mit tausend Angst und Schmerz.

Was hilft uns unser Weh und Ach?

Es bringt nur bitteres Ungemach.

Was hilft es daß wir alle Morgen

mit Seufzen von dem Schlaf aufstehn
und mit betrübtem Angesicht
des Nachts zu Bette gehn?

Wir machen unser Kreuz und Leid

durch bange Traurigkeit nur größer.
Drum tut ein Christ viel besser,
er trägt sein Kreuz
mit christlicher Gelassenheit.

Aria TENOR

Man halte nur ein wenig stille,
wenn sich die Kreuzesstunde naht,
denn unsres Gottes Gnadenwille
verläßt uns nie mit Rat und Tat.
Gott, der die Auserwählten kennt,
Gott, der sich uns ein Vater nennt,
wird endlich allen Kummer wenden
und seinen Kindern Hilfe senden.

Aria Duetto SOPRAAN & ALT

Er kennt die rechten Freudenstunden,
er weiß wohl, wenn es nützlich sei.
Wenn er uns nur hat treuerfunden
und merket keine Heuchelei:
so kömmt Gott, eh wir uns versehn,
und lässet uns viel Gut's geschehn.

Recitativo & Chorale TENOR

**Denk nicht in deiner Drangsalhitze,
wenn Blitz und Donner kracht
und dir ein schwüles Wetter bange macht,
daß du von Gott verlassen seist.**

Gott bleibt auch in der größten Not,
ja gar bis in den Tod
mit seiner Gnade bei den Seinen.

Du darfst nicht meinen,
daß dieser Gott im Schoße sitze,
der täglich, wie der reiche Mann,
in Lust und Freuden leben kann.

Der sich mit stetem Glücke speist,
bei lauter guten Tagen,
muß oft zuletzt,

nachdem er sich an eitler Lust ergötzt:
'Der Tod in Töpfen!' sagen.

Die Folgezeit verändert viel!

Hat Petrus gleich die ganze Nacht
mit leerer Arbeit zugebracht
und nichts gefangen:
auf Jesu Wort kann er

noch einen Zug erlangen.

Drum traue nur in Armut, Kreuz und Pein
auf deines Jesus Güte
mit gläubigem Gemüte.

Nach Regen gibt er Sonnenschein
und setzt jeglichem sein Ziel.

Aria SOPRAAN

Ich will auf den Herren schau'n
und stets meinem Gott vertraun.
Er ist der rechte Wundersmann,
der die Reichen arm und bloß
und die Armen reich und groß
nach seinem Willen machen kann.

Chorale

**Sing, bet und geh auf Gottes Wegen,
verricht das Deine nur getreu
und trau des Himmels reichem Segen,
so wird er bei dir werden neu;
Denn welcher seine Zuversicht
auf Gott setzt, den verläßt er nicht.**

MEER - een nieuwe, nauwe samenwerking tussen BachPlus & Il Gardellino

Bart Naessens artistieke leiding, klavecimbel en orgel

SOLISTEN

Ilse Eerens sopraan

Clint Van Der Linde alt

Charles Daniels tenor

Drew Santini bariton

RIPIENISTEN

Amaryllis Dieltiens sopraan

Jonathan De Ceuster alt

William Branston tenor

Arnout Malfliet bas

MEER

Marcel Ponseele, hobo

Lidewei Sterckx, hobo

Dymphna Vandenabeele, oboe da caccia

Gordon Fantinti, fagot

Bart Cypers, hoorn

Anthony De Vriendt, hoorn

Jacek Kurzydło (concertmeester),

Gabriele Mazzon en Gisela Cammaert, viool I

Ortwin Lowyck, Josephine Lanord

en Hilla Heller, viool II

Kaat De Cock, altviool

Amaryllis Bartholomeus, altviool

Octavie Dostaler-Lalonde, cello

Phyllis Bartholomeus, cello

Elise Christiaens, contrabas

Bart Naessens, klavecimbel en orgel

Bart Naessens

Bart Naessens studeerde orgel aan de LUCA School of Arts in Leuven bij Chris Dubois en Luc Ponet. In 2007 studeerde hij af voor klavecimbel bij Kris Verhelst en in 2008 behaalde hij zijn masterdiploma orkestdirectie bij Edmond Saveniers. Een vervolgstudie in Parijs met het accent op de Franse symfonische orgelmuziek rondde hij af met een Prix d'excellence. Dit jaar beëindigt hij zijn doctoraatstudie aan de VUB rond de impact van het 'claviorganum' op de historische uitvoeringspraktijk.

Als dirigent, solist, continuospeler en kamer-musicus heeft hij op internationale concert-podia zeer uiteenlopend repertoire uitgevoerd, van vroege polyfonie tot premières van nieuwe muziek. Daarbij werkte hij met ensembles als B'Rock Orchestra, Zefiro Torna, Il Gardellino, Vlaams Radiokoor en -orkest, Collegium Vocale Gent, de Nederlandse Bachvereniging, Cur-rende (consort), Koor en orkest van de Koninklijke Muntchouwburg en La Hispanoflamenca. Bart Naessens is directeur van het Conser-vatorium van Brugge, hoofdvakdocent klave-cimbel aan het Koninklijk Conservatorium van Brussel, waar hij ook hoofd is van het Departement Oude Muziek.

MEER

Met de oprichting van het ensemble BachPlus in 2010 heeft Bart Naessens met Elisabeth Hermans een podium gecreëerd voor de uitvoering van het (cantate)repertoire van Bach en diens tijdgenoten. Voortbouwend op dit initiatief gaat BachPlus een nieuwe en nauwe samenwerking aan met Il Gardellino onder de projecttitel 'Meer'. De naam MEER komt voort uit een opmerking van Beethoven. Hij stelde dat Bach vanwege zijn grootsheid geen Bach (beek) zou moeten heten, maar Meer (zee)... Tijdens dit slotconcert van Musica Sacra wordt dit ensemble ten doop gehouden.

Ilse Eerens sopraan

De Belgische sopraan Ilse Eerens heeft een internationale opera- en concertcarrière met repertoire dat varieert van Bach tot werken uit deze eeuw. Ze begon haar zangstudie op veertienjarige leeftijd aan het Lemmensinstituut in België. Na afronding van haar studie werd ze in 2002 toegelaten tot de Nieuwe Opera Aca-demie in Nederland, waar ze twee jaar later afstudeerde met haar bachelor- en master-

diploma. Door de jaren heen heeft ze opgetreden met orkesten als het Münchner Rundfunkorchester, Nederlands Philharmonisch Orkest, Orchestre National de Lille, Brussels Philharmonic en Wiener Philharmoniker en met dirigenten als Riccardo Muti, Yannick Nézet-Séguin, Hartmut Haenchen, Lorenzo Viotti, Jaap van Zweden, Ton Koopman en Frans Brüggen.

Clint Van Der Linde alt

Clint van der Linde, afkomstig uit Zuid-Afrika, was tien jaar toen hij toetrad tot de Drakensberg Boys Choir School. In 1996 studeerde hij een jaar aan Eton College. Daarop volgde vier jaar studie aan het Royal College of Music in Londen, ondersteund door The Queen Mother's Scholarship. Hij volgde masterclasses bij Anthony Rolf Johnson, Roger Vignoles, Sarah Walker, Michael Chance en James Bowman. Clint van der Linde werkte met in oude muziek gespecialiseerde ensembles als Les Musiciens de Saint-Julien, Cape Town Baroque, La Chapelle Vocale de Lausanne, Les Muffatti, Euterpe Ensemble, Orlandus Ensemble en het Bach Collegium Japan.

Charles Daniels tenor

Charles Daniels is een 'alleseter', hij zingt negende-eeuwse muziek, maar ook hedendaags repertoire. Hij studeerde aan het King's College in Cambridge en het Royal College of Music in Londen. Hij werkte samen met onder meer het Gabrieli Consort, The King's Consort,

het Gulbenkian Choir and Orchestra, de Opéra de Paris en het Taverner Consort. Hij was evangelist in de *Johannes-Passion* bij de Academy of Ancient Music, zong in Monteverdi's *Orfeo* met het Toronto Consort en soleerde in grote oratoria van Händel.

Ook is hij geregeld solist bij de Nederlandse Bachvereniging en maakt hij deel uit van het Gesualdo Consort. Met het Pluto-ensemble was hij vorig jaar nog te gast bij Musica Sacra.

Drew Santini bariton

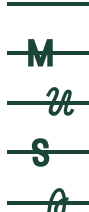
De Canadese bariton Drew Santini is actief op het gebied van opera, oratorium en kamer-muziek. Hij beheerst een breed repertoire en staat vooral bekend om zijn uitvoeringen van Bach en tijdgenoten met onder meer het Freiburger Barockorchester, Gli Angeli Genève en The English Concert. Onlangs zong hij de rol van Guglielmo (*Così fan tutte*) bij het Orkest van de Achttiende Eeuw. Andere recente hoogtepunten zijn uitvoeringen van Monteverdi's *Mariavespers*, John Blows *Venus & Adonis*, Händels *Messiah* en Bachs *Hohe Messe* in Hongarije met Capella Savaria en gastdirigent Bart Van Reyn.

Drew Santini werkte mee aan verschillende cd-opnamen en opnamen voor *All of Bach*, een project van de Nederlandse Bachvereniging om het complete oeuvre van Bach te ontsluiten. Hij behaalde zijn bachelor aan de Manhattan School of Music en voor zijn master bezocht hij The Juilliard School of Music in New York.

Musica Sacra Maastricht is een coproductie van Stichting Musica Sacra en Theater aan het Vrijthof en wordt mede mogelijk gemaakt door

Met dank aan Stichting Katholiek Steunfonds Onderwijs Maastricht en Omgeving (KSOM).

Festivalleiding en fondsenwerving Erwin Roebroeks **Programmacommissie** Jacques Giesen (vz), Sylvester Beelaert, Bas Geerts, Jos Leussink, Erwin Roebroeks, Tamar Tarenskeen, Saskia Törnqvist en Susanne Vermeulen **Marketing, vormgeving en publiciteit** Charlene Arsasemita, Willemijn Doelman en Emmanuel Merkus **Productie** Raf Meijers **Hoofdredactie** Erwin Roebroeks **Redactie** Sylvester Beelaert, Philip Leussink en Jacinta Wetzler **UITbalie** Susan Meijers en Flora Minis **Technische coördinatie** Judith Bruijnzeels en Frank Wijnands **Expositiebegeleiding** Peter Snellens **Facilitair** Nandi Nijsten **Financiën** Jos Spauwen **Festivalbeeld** Raani Mohamed en Yaïsa Stoop, studenten Vormgeving | Visuele Communicatie, Zuyd Hogeschool **Directeur-bestuurder** Brigitte van Eck **Raad van Toezicht** Klaartje Peters (vz), Barbara de Heer, Bas Huyser, John Monseweijne en Ingeborg Stijnen • musicasacramaastricht.nl